

ЈАВНОСТ У СРБИЈИ
О СЕКТОРУ БЕЗБЕДНОСТИ

ЗНАМО ЛИ КО НАС БРАНИ

Скоро две трећине грађана не зна да ли је над безбедносним институцијама успостављена демократска и цивилна контрола, а око 40 посто њих не зна да ли је такав вид контроле потребан. Истраживање је показало да најшири друштвени слој не располаже са довољно информација које су неопходне за формирање консензуса о месту, улози и реформи безбедносног сектора.

Организације и институције у држави које располажу силом и имају легално и легитимно право да силом запрете или је употребе чине систем безбедности. Савремена наука о безбедности као делове тог система препознаје и остале друштвене формације или појединце који немају могућност употребе силе, али својим деловањем утичу на безбедносне изазове, претње и ризике те превенцију и санацију њихових евентуалних последица.

Као један од кључних предуслова демократизације друштва, у чему се слажу социолози, правници и политиколози, јесте отварање главних безбедносних институција према јавности, односно успостављање цивилне и демократске контроле над њима.

■ ЧЕТИРИ НИВОА КОНТРОЛЕ

На питање колико српска јавност зна о сектору безбедности, одговор су потражили Атлантски савет Србије у сарадњи са мисијом Оебса и агенција ТНС Медијум Галуп, која је спровела истраживање јавног мњења. Резултати анкете показују да грађани Србије у великој мери немају јасна сазнања које све институције чине сектор безбедности, ко и на који начин њима управља, те докле се стигло у успостављању демократске и цивилне контроле. Јавна расправа која је на иницијативу Атлантског савета 20. марта вођена у Медија центру требало је да упути на начине решавања тог проблема.

Члан управног одбора Атлантског савета Милош Ладичорбић сматра да је кључно питање за државу ко контролише институције које располажу силом – војску, полицију, обавештајне и контрообавештајне службе. Он сматра да та контрола мора да има четири сегмента. Први подразумева контролу од законодавне власти, односно парламента који доноси законе, прати њихову примену, одређује буџет и контролише трошење средстава. Други сегмент

контроле, сматра Ладичорбић, треба да спроводи извршна власт која одређује стратегију и „издаје наређења“. Судска власт, без чијих претходних одлука неке од безбедносних институција не могу деловати, према његовом мишљењу, јесте трећи ниво контроле. И на крају, цивилна и демократска контрола која подразумева право сваког грађанина, пореског обвезника да зна на који се начин троше средства за ту намену. Уколико се не успоставе наведени елементи контроле у пуном капацитету, члан управног одбора АСС додаје да би се могло догодити да се безбедносне институције злоупотребе или употребе на неодговарајући начин.

■ РЕЧ СТАТИСТИКЕ

Пројект менаџер Атлантског савета Јелена Јеличић каже да питање сектора безбедности није довољно транспарентно и да је наведено истраживање подстакнуто идејом да се сазна колико грађани знају о главним безбедносним институцијама, принципима њиховог функционисања и току реформи.

Истраживање „Јавност у Србији о сектору безбедности“ спроведено је на узорку од 1.020 пунолетних испитаника у 56 општина и четири региона наше земље. При томе, грађани оба пола обухваћени су у једнаком проценту, а старосна и образовна структура испитаних била је веома шаренолика. Теренски део истраживања спроведен је од 7. до 12. фебруара ове године, а

подаци су прикупљани на основу припремљеног упитника путем усменог интервјуа, у директном контакту са грађанима.

Прво питање које је постављено грађанима било је – *Шта је то сектор безбедности?* Око 20 посто испитаника сектор безбедности сматра организацијом, нешто мање од 28 посто – институцијом, 19,5 процената каже да је то скуп организација, а тридесетак процената да је реч о скупу институција. Скоро четири посто није знало одговор.

Резултати истраживања говоре да грађани под Сектором безбедности најчешће подразумевају војску и полицију у готово истоветним процентима, али се сматра да га сачињавају и Министарство одбране, службе безбедности, Министарство унутрашњих послова и обавештајне службе. Будући да је постојала могућност избора више понуђених одговора, скоро девет посто испитаних мисли да и паравојне формације такође чине сектор безбедности.

Резултати даље говоре да грађани Србије сматрају да се Сектор безбедности дефинише пре свега Уставом Србије и законом. Мањи број њих, од три до пет одсто, сматра да се Сектор безбедности одређује консензусом и подзаконским актима.

По питању уређености сектора безбедности, мишљења су знатно подељена. Иако га 37 посто испитаника доживљава уређеним, а 21 делимично уређеним, 15 одсто се не слаже са том тврдњом, док 27 процената грађана не зна одговор. Иако 60 од 100 испитаних не зна да ли је успостављена демократска и цивилна контрола над сектором безбедности, а 28 посто њих сматра да то није случај, више од половине испитаних сматра да је то неопходно учинити. Занимљив је и податак да око 40 процената јавности не зна да ли је такав вид контроле неопходан, каже истраживање Медијум Галупа.

Што се тиче управљања сектором безбедности, нешто мање од половине је одговорило да је то питање у надлежности председника Републике Србије, трећина да је за то задужен премијер, а преко 30 одсто да то ради „пуну њих“. Око 7 процената испитаних каже да сектором безбедности не управља нико.

Резултати истраживања казују да су грађани релативно обавештени о реформама, али да их углавном виде делимично спроведеним. Те реформе, према највећем проценту одговора, утичу на „све скупа“, а посебно на безбедност грађана, унутрашње политичке промене и економску стабилност земље. Око 60 посто испи-

таних о реформама је сазнало путем медија, а око петине из законских и подзаконских аката.

Када је по среди консензус о сектору безбедности, резултати говоре да су сазнања грађана о томе сразмерно мала. Скоро половина не зна да ли у погледу сектора безбедности уопште постоји консензус у држави, 22 посто сматра да консензуса нема, док је само 13 процената испитаних дало позитиван одговор на то питање. Око 30 одсто грађана не зна ни ко би требало да учествује у таквој врсти консензуса, а најчешћи одговори су – државно руководство, грађани и парламентарне странке, мада се у мањим процентима помињу цивилни сектор и Академија наука. Ипак, велики проценат испитаних сматра да консензус треба да буде транспарентан.

Када је реч о оружаним снагама, јавност их у највећој мери идентификује са Војском Србије, док нешто мањи број грађана у том смислу помиње и полицију. У резултатима истраживања помињу се са око 24 посто заступљености антитерористичке снаге, исто толико и специјалне снаге, нешто мање граничне јединице, цивилна заштита, обавештајно-безбедносне снаге и паравојне формације.

Резултати до којих је дошао ТНС Медијум Галуп показују да грађани у великој мери нису сигурни ни ко командује оружаним снагама. Око 65 посто испитаних сматра да оружаним снагама командује председник Републике, нешто испод 20 процената мисли да су то министри, а око 16 посто да је то у надлежности премијера. Немали број испитаника, око 7 посто, мисли да оружаним снагама не командује нико, а око 9 процената њих да то чини Војска Србије.

■ ВОЈСКА У ОЧИМА ГРАЂАНА

Јавност показује нешто већу обавештеност о ситуацији у Војсци Србије у односу на сектор безбедности уопште, али како аналитичари оцењују – далеко од потребног. Разлоге треба тражити у нешто бољој медијској покривености активности у систему одбране. Више од 70 одсто испитаних сматра да је Војска потпуно или делимично реформисана, а у сличном односу грађани су одговорили и на питање о професионалној структури ВС.

Око 52 одсто грађана у Србији очекује да су припадници Војске Србије неутралних политичких ставова и да не треба да буду чланови политичких партија, односно да се не ангажују активно у политици. У сличном броју, приближно по 20 процената испитаних одговорило је потврдно или да не зна.

Већина грађана Србије сматра да служење војног рока треба да буде обавезно док су у односу на остале, млађе генерације, грађани са вишим образовањем и вишим примацима склонији супротном ставу. У Београду, такође, ређе него у осталим регионима сматрају да војска треба да буде обавезна.

Што се тиче учешћа наших јединица у мировним мисијама, око 60 посто грађана се томе противи, док је четвртина за такву врсту ангажовања Војске. Интересантни су и одговори на питање о евроатлантским интеграцијама. Наиме, већина грађана, око 50 посто, даје суверенитету земље приоритет у односу на приступање евроатлантским интеграцијама, а супротно мишљење, да то треба учинити уз прихватање услова, има 37 посто испитаника. Ипак, већина грађана у наредних десет година види Србију у евроатлантским интеграцијама и подржава приступање земље тим институцијама.

Грађани, међутим, немају јединствену слику ни шта тачно подразумевају евроатлантске интеграције. Више од половине њих под евроатлантским интеграцијама подразумева Европску унију. Трећина сматра да су то НАТО и Партнерство за мир, а следе ОЕБС и Савет Европе.

Милош Ладичорбић, коментаришући резултате истраживања, нагласио је да јавност ипак премало зна о систему безбедности с обзиром на његов велики значај и да треба радити на информисању и едукацији грађана по тим питањима. Наводећи пример Велике Британије, у којој је реформа оружаних снага спроведена успостављањем најширег консензуса, Ладичорбић каже да би грађанима требало, нарочито путем медија, пружити могућност да сазнају више о сектору безбедности.

Једини проблем који би могао бити већи од непознавања јесте незаинтересованост према овом питању. Оружане снаге и сектор безбедности сувише су важан чинилац државе да би били изопштени из најшире јавне дебате. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Снимак Н. ПАНЧИЋ